

استانبول شهر ایستاده بر دروازه دو خشکی

اول در سال ۳۲۴ به بیزانس آمد. پس از آن بیزانس به عنوان پایتخت رسمی امپراتوری روم انتخاب شد. به دلیل موقعیت جغرافیایی ویژه و قرار گرفتن در محدوده میان دو قاره، استانبول اهمیت‌های سیاسی، فرهنگی و تجاری یافت. مسیحیان ارتودکس بسیاری روانه شهر شدند و متعاقب آن کلیساهای بی شماری در شهر ساخته شد که یکی از معروف‌ترین و بزرگترین کلیساهای جهان Hagia Sophia نیز در آن دوران در شهر بنا شد.

در اواخر دوران امپراتوری بیزانس، شهر به شدت پسرقت کرد و از لحاظ اقتصادی به انزوا کشانده شد. در همین دوران جمعیت در شهر به شدت افزایش یافت و ترک‌های عثمانی شروع به تسخیر شهرهای کوچک ترکیه کرده بودند. نداشتن استاندارد مناسب در ساخت‌وساز نتایج جبران‌ناپذیری را در زمین‌لرزه‌های سال‌های آتی به بار داد. به‌طور کلی فضای شهری استانبول را می‌توان به سه بخش اصلی تقسیم کرد. بخش اول مربوط به نقاط تاریخی و قدیمی شهر می‌شود که در ساحل جنوبی بندر واقع شده است و به نوعی بخش قدیمی شهر را از بخش شمالی و نوظهورتر تفکیک می‌کند. بخش دوم در شمال بندر قرار گرفته است و در واقع در هر دو بخش آسیایی و اروپایی استانبول گسترانده شده است. بخش سوم نیز در بخش آسیایی واقع شده است.

در ۲۵ سال اخیر جمعیت استانبول سه برابر شده است. بیش از ۷۰ درصد از ساکنان شهر در بخش اروپایی زندگی می‌کنند و مابقی در بخش آسیایی سکونت دارند. طبق سرشماری رسمی در سال ۲۰۰۷، جمعیت شهر ۱۱۳۷۲۶۱۳ نفر بوده است. میانگین رشد سالانه جمعیت در شهر ۳/۴۵ درصد اعلام شده است که اکثراً مربوط به مهاجرت‌های مردم از شهرهای اطراف به استانبول است.

شهر و شهرداری

به‌طور کلی استان استانبول دارای ۳۲ محدوده مجزا است که ۲۷ محدوده آن مربوط به کلانشهر استانبول است. این مناطق ۲۷ گانه توسط شهرداری کلانشهر استانبول اداره می‌گردد. شهردار در راس امور شهری قرار دارد. شهردار استانبول از طریق انتخابات مستقیم مردمی و برای مدت پنج سال به این سمت برگزیده می‌شود. شهردار کنونی شهر که به‌نوعی حکمران کل استان نیز محسوب می‌شود آقای قادر توپ‌باش نام دارد. استانبول شهری قانونمند است و انتخابات شهری در آن با دقت صورت می‌پذیرد. این شیوه از سال‌های دور در شهر وجود داشته است. شورای کلانشهری استانبول مسوولیت

استانبول بزرگترین شهر ترکیه و سومین شهر بزرگ دنیا به حساب می‌آید. این شهر در تنگه بوسفر واقع شده و حاشیه بندرگاه طبیعی به نام شاخ زرین قرار گرفته و به‌صورت کلی در شمال غرب ترکیه واقع شده است. از نکات قابل توجه درباره استانبول آن است که این کلانشهر بزرگ در میان دو قاره آسیا و اروپا قرار گرفته است. بخش اروپایی (Thrace) و بخش آسیایی به نام آناتولیا معروف است. این شهر تاریخچه پرفراز و نشیبی داشته است. در دورانی استانبول حتی به‌عنوان پایتخت امپراتوری روم نیز شناخته می‌شد. (۳۳۰-۳۹۵) و برای مدتی طولانی مرکز امپراتوری شرق روم (بیزانس) بوده است.

اتحادیه اروپایی استانبول را به‌عنوان مرکز فرهنگی قاره سبز در سال ۲۰۱۰ برگزیده که این امر از اهمیت فراوانی برخوردار است. سازمان بین‌المللی یونسکو، محدوده‌های تاریخی استانبول را در فهرست میراث فرهنگی خود قرار داده است (۱۹۸۵). همان‌طور که اشاره شد، استانبول در بخش شمال غربی ترکیه و منطقه

مرمر قرار گرفته. مساحت کلی شهر ۱۵۳۹ کیلومتر مربع است. شهر در نزدیکی گسل شمالی آناتولی واقع شده است. این گسل، زلزله‌های متعددی را در منطقه به‌وجود آورده است. در سال ۱۵۰۹ میلادی زلزله‌ای مصیبت‌بار در شهر صورت گرفت و در پی آن سونامی وحشتناکی دیوارهای دریایی شهر را شکست و خسارات جبران‌ناپذیری به شهر وارد کرد. در جریان این زلزله

بیش از ۱۰۰۰۰ نفر از شهروندان استانبول کشته شدند. زلزله‌های متعدد در شهر بسیاری از مکان‌های قدیمی و باستانی شهر از قبیل مساجد و بازارها را ویران کرد.

استانبول آب و هوایی معتدل دارد که تابستان‌های گرم و مرطوب و زمستان‌های سرد و پربارش را تجربه می‌کند. رطوبت هوا در ماه‌های گرم تا حدی است که به میزان قابل توجهی به گرمای هوا می‌افزاید. گرم‌ترین ماه سال جولای است که میانگین دمایی ۲۳/۳ درجه سانتی‌گراد دارد و سردترین ماه سال ژانویه، با میانگین ۵/۶ سانتی‌گراد است.

در سال ۲۰۰۸ و هم‌زمان با حفاری بخش اروپایی و تاریخی شهر، به‌منظور ساخت تونل‌های متروی شهر، اشیایی بسیار قدیمی و متعلق به ۶۵۰۰ سال پیش از میلاد مسیح و عصر حجر پیدا شد. جالب این است که پیش از این حضور اولین ساکنان را در این منطقه به ۳۵۰۰-۵۵۰۰ سال پیش از میلاد نسبت می‌دادند. محدوده دماغه مودا اولین محلی بود که یونانی‌ها در آنجا ماندگار شدند. در سال‌های بعد محدوده بیزانس شکل گرفت و توجه امپراتورهای آن دوران را به خود جلب کرد. امپراتور کنستانتین

تمامی مسائل شهری را برعهده دارد و تصمیمات مربوط به شهر توسط آنها صورت می‌گیرد. دولت کلانشهری استانبول متشکل از سه بخش اصلی است. شهردار بخش اول محسوب می‌شود که در انتخابات پنج ساله انتخاب می‌گردد. شورای شهر که متشکل از شهردار و شهرداران مناطق و حدود یک پنجم از شورایاران مناطق بخش دوم بدنه اجرایی و تصمیم‌گیری شهر را تشکیل می‌دهند. کمیته و هیئت ریسه شهر نیز بخش سوم را تشکیل می‌دهند. از جمله وظایف شهرداری استانبول می‌توان به مقوله آموزش های شهروندی، بهداشت و سلامت، تدوین برنامه های شهری، حمل و نقل و رفاه شهروندی اشاره کرد.

همانطور که اشاره شد مبحث حمل و نقل و ساماندهی ترافیک از جمله وظایف شهرداری استانبول است. حمل و نقل عمومی در شهر متشکل از شبکه گسترده اتوبوسرانی و شبکه های مختلف ریلی است. ساخت و ساز جاده های و طراحی مسیرهای مربوط به حمل و نقل عمومی در استانبول از سال ۱۸۶۹ و با برنامه ساخت یک شبکه تراموا در شهر آغاز شد. این شبکه تراموا با استفاده از اسب حرکت می‌کرد و تا سال ۱۸۷۱ چهار خط آن در شهر افتتاح شد. در همان دوران ساخت و ساز تونل های استانبول شروع شد و در ۱۸۷۴ دومین شبکه متروی دنیا پس از متروی لندن شروع به کار کرد. در ابتدا از این شبکه حمل و نقلی

تنها برای جابجایی کالا و حیوانات استفاده می‌شد ولی پس از تکمیل دوره آزمایشی این شبکه به بخش عمومی واگذار شد و تا هم‌اکنون به خدمات‌رسانی به شهروندان کوشا بوده است.

اولین شبکه اتوبوسرانی در استانبول به سال ۱۹۲۶ باز می‌گردد.

در آن دوران تنها چهار اتوبوس در سطح شهر وجود داشت. چندین شرکت بزرگ حمل و نقلی از کشورهای انگلیس و فرانسه در بخش حمل و نقل استانبول سرمایه‌گذاری کرده بودند و شبکه‌های مختلف را اپراتوری می‌کردند. در سال ۱۹۶۱ نیز شبکه اتوبوس‌های برقی به راه افتاد ولی پس از مدتی این شبکه متوقف شد، چرا که این شبکه ترافیک را در خیابان‌های باریک و کم‌عرض استانبول تشدید می‌کرد. هم‌اکنون شبکه اتوبوسرانی استانبول با دارا بودن ۲۸۵۸ اتوبوس و توسط شرکت‌های متعددی فعال است. این اتوبوس‌ها روزانه ۴۴۸۰۰۰ کیلومتر مسیر را در ۴۶۸ خط مختلف طی می‌کنند.

این شبکه دارای ۷۸۸۹ ایستگاه در اقصا نقاط شهر است و طبق آمار سالانه ۴۳۵ میلیون سفر شهری از این طریق صورت می‌گیرد (۲۰۰۳) در سال ۱۹۸۵ شرکت‌های خصوصی مشغول به فعالیت در شهر شده‌اند و با ۱۳۶۶ دستگاه خود پوشش مناسبی را به شهر داده‌اند. شبکه‌های زیرزمینی استانبول متشکل از دو شبکه جدا است که هر دو از لحاظ قدمت و شیوه طراحی متفاوت هستند. یکی دیگر از شبکه‌های زیرزمینی استانبول LRT نام دارد که در دو خط گسترده شده است. ساخت مترو استانبول هم در سال ۱۹۹۲ شروع شد. علاوه بر این شبکه اتوبوس‌های سریع (BRT)

در استانبول وجود دارد که با نام MetroBus مشهور است. شبکه قایق‌رانی استانبول نیز عملکرد مطلوبی دارد و سالانه ۶۱ میلیون مسافر از طریق این وسایل عبور و مرور می‌کنند. شهرداری استانبول طرح ساخت سامانه حمل و نقلی مونوریل را نیز در میان برنامه‌های توسعه ترابری عمومی دارد و طبق برنامه ریزی‌های صورت گرفته این شبکه تا سال ۲۰۱۰ میلادی به بهره برداری خواهد رسید.

از لحاظ معماری، استانبول را باید شهری زیبا با معماری محلی جالب توجه برشمرد. کلیساها، مساجد، قصرها، قلعه‌ها و برج‌های قدیمی در شهر به چشم می‌خورد. این بناهای دیدنی سالانه میلیون‌ها گردشگر را به سوی خود جذب می‌کنند. برج میدان (Maiden Tower) یکی از نمادهای اصلی استانبول است که قدمتی طولانی دارد و به دوران ۴۰۰ سال پیش از میلاد مسیح باز می‌گردد. این برج برای نظارت بر ورود و خروج کشتی‌های ایرانی در بندر ساخته شده بود.

مهم‌ترین سبک معماری در استانبول مربوط به دوران امپراتوری روم باستان بوده است. معماری بیزانس هم در فضای شهری استانبول به‌صورت چشم‌نوازی دیده می‌شود.

در سالیان اخیر رشد و غنای فرهنگی، اجتماعی و تجاری از استانبول شهری رنگارنگ و زیبا ساخته است. سالن‌های متعدد موسیقی و تئاتر و سینما در شهر ساخته شده است و هر ساله جشنواره‌های متعدد هنری در شهر برگزار می‌شود. موزه‌های مختلف استانبول از جمله مکان‌های توریستی شهر برای گردشگران خارجی به‌شمار می‌آید. از دیرباز استانبول قلب اقتصادی ترکیه بوده

و شرکت‌های بزرگ تجاری بسیاری در شهر نمایندگی دارند و به تجارت فعال هستند. گشایش بازارهای خاص تجاری نقش انکارناشدنی در فعالیت‌های تجاری استانبول داشته است. این به‌خاطر موقعیت اتصالی بین‌المللی راه‌های مرزی زمینی و دریایی است.

از جمله مکان‌های جذاب استانبول می‌توان به جزایر پرنسس در دریای مرمر، سیلیوری و توزلا در دریای سیاه اشاره کرد. بنای بزرگ و معروف ایاصوفیه یکی از بناهای مهم و معتبر تاریخی در شهر استانبول است که در سال ۳۶۰ میلادی در این شهر ساخته شد. این مسجد زیبا دارای چهار گل دسته زیبا است قطر گنبد بزرگ آن ۳۱ و ارتفاع آن ۵۶ متر است. هم‌اکنون این بنا به‌عنوان موزه برای بازدید گردشگران آماده شده است. پل بزرگ استانبول نیز که دو قاره آسیا و اروپا را به هم وصل می‌کند، ۱/۵ کیلومتر طول دارد و منظره‌ای سریع و جالب را به فضای شهری استانبول بخشیده است. در ۲۵ کیلومتری شهر استانبول و در ساحل اروپایی دریای سیاه می‌توانید یکی از دیدنی‌ترین و دنج‌ترین استراحت‌گاه‌های استانبول را ببینید. در سمت اروپایی جنگل دیدنی و در سمت آسیایی منطقه‌ای را خواهید که مهاجران لهستانی به آنجا کوچیدند و با برپایی رستوران‌های لهستانی و ارائه غذاهای بومی به گردشگران سرویس می‌دهند.

از لحاظ معماری، استانبول را باید شهری زیبا با معماری محلی جالب توجه برشمرد. کلیساها، مساجد، قصرها، قلعه‌ها و برج‌های قدیمی در شهر به چشم می‌خورد

پانوشت:

- 1) Gholden Horn
- 2)Thrace
- 3) Hogia Sophia
- 4)Kadri Topash
- 5) Maidan Tower